

Ambitieuze kenniseconomieën

Een palet van indicatoren laat zien dat de Nederlandse kenniseconomie er binnen de Europese Unie redelijk tot goed voorstaat. Maar voor sommige onderdelen is de achterstand tot de top, zoals de Verenigde Staten, groot.

Nieuwe economie, digitale economie en kenniseconomie zijn begrippen die worden geassocieerd met economische groei. Er zijn aanwijzingen dat kennis economische groei stimuleert en dat informatie- en communicatie technologie (ICT) daarin een rol speelt als initiator en katalysator. Het begrippenkader is echter niet eenduidig gedefinieerd. Sterker, het begrippenkader is aan verandering onderhevig. Dat maakt het waarnemen van dit fenomeen lastig. Wat valt er immers te meten als de definities zweven?

Duurzame groei

Hoewel een precies meetapparaat ontbreekt, nemen statistische bureaus toch al geruime tijd indicatoren waar die aspecten van de kenniseconomie zichtbaar maken. Dat komt nu goed van pas omdat tijdens een speciale top van de Europese Raad in maart 2000 te Lisbon de kenniseconomie centraal is gesteld. Als ambitie is daar geformuleerd om Europa tot de meest dynamische en competitieve regio ter wereld te maken, gekenmerkt door duurzame economische groei, toenemende werkgelegenheid en sociale samenhang. Om dit doel te bereiken worden maatregelen voorgesteld die

tot vier thema's te herleiden zijn: onderwijs en menselijk kapitaal, onderzoek en innovatie, ICT en elektronische infrastructuur, marktdynamiek en ondernemingsklimaat.

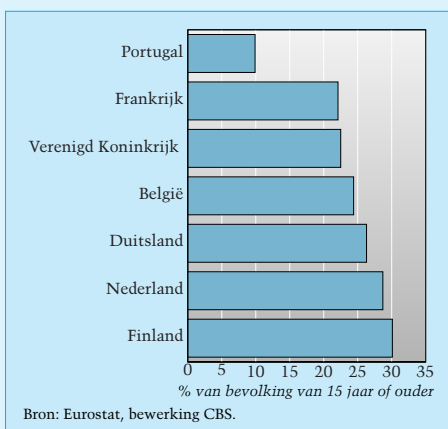
Innovatiescorebord

Een belangrijk voordeel van de gekozen indicatoren is dat ze zijn gecoördineerd door Eurostat, het statistische bureau van de Europese Unie en door de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO). Deze instellingen hebben gepoogd de cijfers van de landen op een uniforme wijze tot stand te brengen. Dat is een moeizaam proces. De resulterende cijfers geven een goede indicatie van de positie van de landen, maar uit kleine verschillen mogen niet al te scherpe conclusies worden getrokken. In de toekomst mag een evenwichtiger invulling worden verwacht, omdat er op Europees niveau veel aandacht is voor de ontwikkeling van een zogenoemd innovatiescorebord.

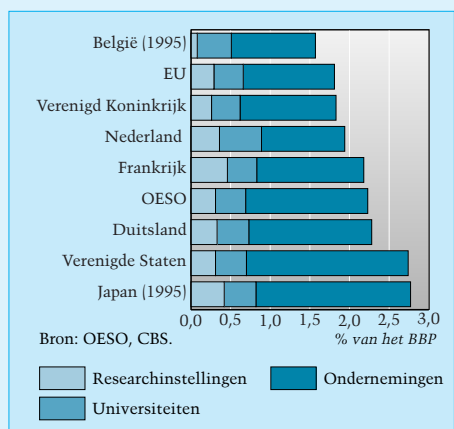
Menselijk kapitaal

Om bedragen tussen landen zinvol te kunnen vergelijken, worden deze vaak uitgedrukt als percentage van het bruto binnenlands product

Wetenschappelijk en technologisch arbeidspotentieel, 1999

R&D-uitgaven met eigen personeel, 1998

duct (BBP). Zo gezien, zijn de Nederlandse onderwijsuitgaven laag ten opzichte van de Scandinavische landen en Oostenrijk en Frankrijk. In Nederland maken de onderwijsuitgaven in 1997 ruim vier procent uit van het BBP. Dat aandeel is een stuk lager dan in Noorwegen en Zweden, waar dat percentage ruim zeven is. Overigens valt de Nederlandse positie extra tegen, omdat de overheidsbijdragen aan het universitaire onderzoek niet zijn meegeteld. De Nederlandse overheid draagt dáár namelijk juist weer relatief fors aan bij. Wat betreft het menselijk kapitaal is het beeld voor Nederland positief. Ons land neemt in 1999 na Finland de tweede plaats in binnen de Europese Unie (EU), als het gaat om het hoogste percentage werknemers in het wetenschappelijk en technologisch arbeidspotentieel. Bijna dertig procent van de Nederlandse bevolking van 15 jaar of ouder behoort in 1999 tot dit technologisch arbeidspotentieel.

Onderzoek

De Nederlandse uitgaven aan *research and development* (R&D) van 15,1 miljard in 1998 beslaan 1,94 procent van het BBP. Daarmee loopt ons land voor op België en het Verenigd Koninkrijk, maar achter op Duitsland en Frankrijk. De Nederlandse positie schommelt wat in de tijd, maar vanaf het begin van de jaren tachtig kent ons land een voorsprong ten opzichte van het EU-gemiddelde en een achterstand in vergelijking met het OESO-gemiddelde. Vooral Japan en de Verenigde

Staten stuwen dat laatste cijfer vrij sterk op. Nederland is overigens recent enigszins het slachtoffer van zijn eigen economische succes. Het BBP stijgt al jaren vrij snel. Met name in 1998 konden de R&D-uitgaven het spoor van de groei in het BBP niet volgen (groei van 6,1 procent van het BBP en 0,9 procent van de R&D).

Innovatie

Het percentage Nederlandse bedrijven dat zich bezighoudt met innovatieve activiteiten in de vorm van technologisch nieuwe of verbeterde producten of productieprocessen ligt in de buurt van het EU-gemiddelde. Deze innovatiegraad ligt voor de Nederlandse industrie op 62 procent (1994–1996). Dat is aanzienlijk hoger dan het Europese gemiddelde van 51 procent. Nederland staat daarmee op de vijfde plaats van de vijftien EU-landen.

In de rangorde van de dienstensector neemt Nederland een middenpositie in, hoewel de innovatiegraad in deze sector onder het EU-gemiddelde ligt: 36 procent in ons land (1994–1996) en 40 procent in de EU.

ICT-sector niet groot

Het totaal van de Nederlandse ICT-uitgaven in 1997 als percentage van het BBP is vergelijkbaar met het OESO-gemiddelde en ligt hoger dan het EU-gemiddelde. In ons land zijn de uitgaven hoger dan in de buurlanden België, Duitsland en Frankrijk. Hoewel Nederland dus relatief veel aan ICT uitgeeft,

is de binnenlandse ICT-sector niet zo groot. Deze sector levert een bijdrage van vijf procent in de toegevoegde waarde van de marktsector, hetgeen lager is dan het EU-gemiddelde van ruim zes procent.

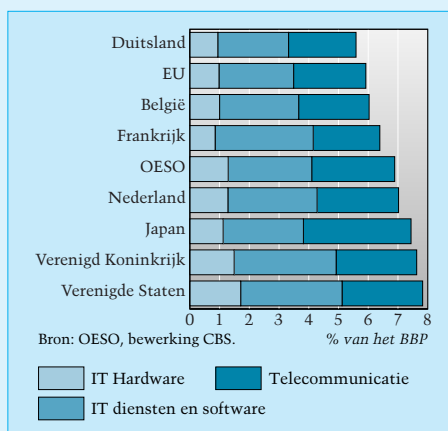
Toegang tot internet

Computernetwerken zoals internet zijn het medium waarlangs vraag en aanbod van goederen en diensten op elektronische wijze bij elkaar worden gebracht. Een goede elektronische infrastructuur, dat wil zeggen goede toegang tot internet, is nodig om *e-commerce* te laten gedijen. Het internetgebruik en -aanbod zijn gedefinieerd als personen of bedrijven die respectievelijk toegang hebben tot het internet dan wel een website hebben op het internet (*hosts*). In 1999 telde Nederland zes internetaanbieders en negentien internetgebruikers per honderd inwoners. De Nederlandse positie is daarmee in lijn met onze buurlanden, maar de achterstand ten opzichte van de Verenigde Staten is groot. ◀

Reinier Jansen en Luuk Klomp

Kennis en economie 2000. Onderzoek en innovatie in Nederland. Centraal Bureau voor de Statistiek / Elsevier (Den Haag 2000)
De digitale economie 2001. Centraal Bureau voor de Statistiek (Voorburg/Heerlen 2001).

ICT-uitgaven, 1997

Gebruikers en aanbieders van internet per 100 inwoners, 1999

